

עולים לתרומה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, ערב שבת קודש פרשת לך לך
ז' מרחשון תשפ"ה – שנה ל' גליון א'תמ"ב

הדלקת מנצ"ש	16:45	17:55	18:18
אנטווערפן	16:05	17:15	17:33
לונדון	15:59	17:10	17:29
וועסקליף	16:08	17:17	17:33
מאנטשטער	16:10	17:13	17:36
ווינען	16:40	17:51	18:09
אמסטרדם	16:40	17:46	18:09
ציריך	17:01	18:08	18:30
פאריז	16:30	17:39	17:59
בעלזא			

בסיוע קרן יקר למרדכי לעיני הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ז"ל רייז וזוג מרת רחל פרומט ע"ה בת הגה"ח ר' אברהם צבי רומעלט זצ"ל

פלאות עדותיך

האם גרי אברהם ושרה היו גרי צדק? אברהם גירש את שרה על תנאי קודם שנלקחה לפרעה ואבימלך/ עלי הכהן היה נשמת שם בן נח/ אליעזר היה דולה ומשקה מבארה של מרים ומשקה לאחרים כדי שיוכלו להשיג מתורת רבו

ויקח אברהם את שרי אשתו וגו' ואת הנפש אשר עשו בחורן (יב, ה). פירש"י: "שהכניסין תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים" וכו'.

כבר ביאור הקדמונים שגרים אלו לא היו גרי צדק, וכמו שמצינו בשו"ת רמ"א (ס"י, י"ד) ויש לנו להקשות) לגבי שמירת המצוות של אברהם אבינו: "... נוכל לומר, אם הוא שמר, אנשי ביתו לא שמרו רק החק הנימוסי הנמסר להם, דהיינו שבע מצוות בני נח".

כעין זה כתב ה'חכם סופר' (בחדושי, חולין ק"ג): "... כמ"ש הקדמונים, נהי הוא (-אברהם אבינו ע"ה) וביתו שמרו כל התורה, אבל האורחים שהאכיל והנפש אשר עשה, זי להם שהעמידום על דת אמת, אבל לא שהיה להם דין ישראל לקיים כל התורה".

אמרי נא אחותי את וגו' (יב, ג). חידוש גדול מצינו בדברי ה'חכם סופר' (ד"ה אמרי): "נראה שאברהם גירש את שרי על תנאי אם לא יארע נס ויגע בה פרעה, וכן גבי אבימלך", שתהיה מגורשת למפרע מעכשיו, ואין כאן איסור אשת איש".

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויון והוא כהן לאל עליון (יד, יח). דבר מופלא מגלה ה'ישעיה משה' (אבקת רוכל, ליקוטים) בזה הלשון: "אלי דבר יגונב בחלומי, דעלי הכהן היה נשמת שם בן נח, על כן נאמר בו 'והוא כהן לאל עליון', דעליון מרומז 'עלי', ונראה לי דניו הם נדב ואביהו, והשם יכפר".

ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר (טו, ב). "דמשק" - כתב רש"י ז"ל: "בתלמוד דרשו (וימא כח) נוטריקון, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". בספר 'שיר יידידות' להגאון רבי שמואל יעקב ראטה זצ"ל אב"ד קליינווארדין (פשתנו עמ"ט) כתב דבר חידוש, וז"ל:

"נלפענ"ד לפרש הלשון 'דולה ומשקה', על דרך שהביא בספר 'פרי עץ חיים' הקדוש (שער בהגות הלימוד פ"א) כשהיה הרה"ק ר' חיים וויטאל זצ"ל בא אצל האר"י הקדוש ז"ע ללמוד הימנו חכמת הקבלה, אז כל מה שלמד ממנו היה שוכח, ולא היה יכול להשיג שום דבר, עד שהלכו שניהם יחד לטבריה, והאר"י הקדוש הולך את ר' חיים וויטאל ז"ל בתוך הים של טבריה בספינה קטנה שהיה שם, וכשהיו הולכין בתוך הים כנגד העמודי בית הכנסת הישן, לקח האר"י הקדוש כלי אחד ומלאו אותה מים מבין העמודים והיה משקה להרב ר' חיים וויטאל ז"ל, ואמר לו, עכשיו תשיג החכמה הרבה, כי המים שתינתן יהיה דולה מבארה של מרים, ומשם ואילך התחיל לכוון בחכמה זו ע"כ.

ואמנם בארה של מרים היה גם בימי אברהם, שהרי חשבו התנא (אבות פ"ה מ"ו) בין עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות קודם שנשלמה הבריאה. לכן נלפע"ד לפרש זאת גם אצל אליעזר עבד אברהם, שהיה רוצה בקיומה של תורת רבו ולהשפיע מהם גם לאחרים, ולאו כל מוח השיג אותם, היה 'דולה' מבארה של מרים 'ומשקה' אותם כדי שיוכלו להשיגם. וזהו הפירוש של נוטריקון 'שהיה דולה ומשקה מתורת רבו', שהיו מלאים שמות הקדושים וחכמת הקבלה (כאשר ראינו מהספר היצירה שחיברו אברהם אבינו) לאחרים" וכו', יעו"ש.¹

1. גם בהמשך הפרשה (עמ' מז ד"ה והמה) כתב החת"ס: "... כי אברהם יצא למלחמה כתב גט כריתות לאשתו בצניא" (עי' כתובות ט: ובתוס' שם). ולכאורה מבואר שסבר שדין ישראל היה להם והיה נוהג בהם דיני גטין וקידושים. והלא כהמג"א ביתר רענן (על יק"ש רמז פט) וה'פני יהושע' (קידושין סח) שלפני מתן תורה לא הוּו קידושין כלל, ע"ש, אמנם כבר מצינו ב'יתרוטו יונתן' (הלכות כ"ג, ד) שאברהם כתב גט להגר כששלחה, וכן מבואר ב'פרקי דרבי אליעזר' (פרק ל) ועי' בירושלמי (קידושין פ"א ה"א) לחד מאן דאמר דבני יש"ש להם גירושין [אלא שאין צריך להיות בכח, ודי בה משלחה מביתן], ואם כן אין ראייה ממה שכתב אברהם גט דכיון דהיה רק להחמיר, ולחומרא ודאי קיים אברהם ע"ה כל התורה עד שלא ניתנה, ועי' 'בית האוצר' (ח"א כלל א אות ה ד"ה ע"ן). ונ"ע ביכ"י חסדתי (ורא אות ג) והעסק שאלה"ע על השאלות (ס"י צ"ה, א).²

2. תשר"ח לאחד מן החבורה הרב אשר ישעי' נוסבוס שליט"א [עורך מדור 'יתרון דעת'] שהביא לפניה זו בעילי הגיון גליון א'תלד, וע"ש.

מעשה רב

חכמים הזהרו בדבריכם

אודות רבי טרפון שהתמסר כל כך לכבוד את אמו, שכאשר ביקשה לעלות על יצועה או לרדת ממנה, היה נשכב על הארץ כדי לשמש לה כמדורגה. וכאשר השתכח על כך בפני חכמים, אמרו לו: "עדיין לא הגעת לחצי כיבוד". ובירושלמי יש גורסא אחרת, שלא רבי טרפון שיבחה את עצמו, אלא שכאשר הלה ונכנסו חכמים לבקרו, ביקשה מהם האם הקשישה שיתפללו על בנה שכל כך מכבד אותה, אז אמרו שעדיין לא הגיע לחצי כיבוד.

אותיות מחכימות

והנה דבר ה' אלו לאמר לא ייבא זה כי אם אשך ילא ממעך הוא ייבאך (טו, ז). יק לוקט טעם לשבת על תיבת 'לאמר', כי תומרו זיכה' מורה על תכיפת מאמר זה סהיה מלת ה' לאכרסה אבינו ע"ה צמד דכחו כפיו, מה שכותב למעלה מזה (טו, ג) "ויאמר אכרס וגו' בן בתי ויבא איתו". וכן מבואר ברמב"ן ז"ל, חו לטוט: "וטעם זיכה דבר ה' אלו", כי עוד כפיו זיכה בן בתי ויבא איתו, וכן אלו פתאום דבר השם 'לאמר לא ייבאך זה'".

וטעם הדבר, כי ידוע שזיכוו של לדיק עושה רוסק שיקאיים הדיכוו של. ולכן, כיון שילא מפי איתו לדיק זיכוו זה "בן בתי ויבאך איתו", בל אלו מנד דבר ה', "לאמר", פירוש, לנטוס שילאמר אכרסה תיקף כחך כדי לזיכוו ענין זה, כי לא ייבא איתו אחר, "כי אם אשך ילא" וגו', והוא יתקן. והנה כונתו אומרו: "דבר ה' אלו לאמר", שנטוס אכרסה לאמר מיד כפיו את דבר ה' אלו לאמר "לא ייבאך זה כי אם אשך ילא ממעך" וגו'.

תולדות יתקן, נעשכיו

וביאור הדבר, שכאשר משבחים אדם שעלה מעלות רמות, יש לחשוש שמא מתוך כך יפסקו בבית דין של מעלה שכבר השלים את תפקידו בזה העולם, וכמאמרם ז"ל (שהש"ר ו, ג): "יגע רבי בון בר חייה לעשרים ושמונה שנה בתורה מה שלא יגע תלמיד ותיק למאה שנה", ואז כבר תיקן הכול ועלה לגן עדן. אשר לכן, על הבית דין של מטה להזהר בדבריהם, ולומר שעדיין לא השלים האיש את תפקידו, כדי שיישאר עוד בחיים עלי אדמות.

כפעם הבאה, כשהגיע האגודת או"ב לבקר את רבו, סיפר לו את אשר ביאר בנו, ואז עשה הצדיק הקדוש תנועת התפעלות ואמר: "ער ווייסט שוין מיינע כוונות אויך" (= הוא כבר יודע גם את כוונותיי...).

הרה"ג ר' משה רויטמאן שליט"א עפ"י: "אביר הרועים, 'בישישים חכמה'

צעיר לימים היה הרה"ק רבי אברהם מסאכטשוב זי"ע - ה'אבני נזר', כשתקפה אותו מחלה קשה, רחמנא ליציל, והמוצב הלך והתדרדר עד שכבר פכרו הרופאים את ידיהם בייאוש.

לפי גורסא אחת היה זה בעודו עלם ורך, ולפי מסורת אחרת היה זה כבר לאחר נישואיו, כשכתו על שולחן חותנו הגדול הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע.

ומשראה אביו הגה"ק רבי זאב נחום מביאלא זי"ע בעל 'אגודת או"ב', את מצב בנו כי נורא הוא, רץ בכהלה לבית רבו שהיה למהותנו - השרף מקאצק, לבקש שיעורר רחמי שמים כדי שיהיה בנו. "הלא תדעו", אמר לו רבי זאב נחום לצדיק, כמבקש להזכיר את זכויותיו של החולה, "כי התנכם - בני היקר, למרות שעודנו רך בשנים, הריהו אב בחכמה, ועוסק בתורה הקדושה בעמל רב ובשקידה עצומה..."

הרים השרף מקאצק את ידו ותוך כדי שעשה בה תנועת ביטול, נענה בהריפות: "אויך מיר געלערענטו" (= הגם זה ייחשב ללימוד) - - -

רבי זאב נחום עצר את נשימתו. הוא כבר הכיר את הריפות לשונו של רבו, אבל כעת לא הצליח להבין את פשר הדברים, כיצד זה ביטל הצדיק את דברי הוכות והחליפם בדברים שנראים קטגוריה! ומדוע לא האציל שום ברכה?!

אלא שלא הרחיק עוץ להקשות, והוא יצא וחזר אל מיטת בנו.

משכא, ראה והנה לשמחתו הרבה קם בנו יקירו והחל להבריא, עד שהתחזק והתרפא, לתמיחתם של הרופאים, שראו ואמרו אצבע אלקים היא.

פנה ה'אבני נזר' ושאל את אביו: "מה אמר הרבי כשהזכרתי בפניו?"

ניסה האב להתחמק, כדי שלא לגרום צער לבנו המתאושש מחוליו, אך הבן לא הרפה והפציר באביו מאד, עד שניאות וסיפר לו על התשובה המשונה: "אויך מיר געלערענטו"...

"הלא אין לך ברכה גדולה מוזו" הסביר הבן העילוי. והביא ראייה מהממופר בגמרא (קידושין לא):

ידידנו הנדיב הנכבד הגמלאר

הרה"ח ר' חיים יהושע אסט שליט"א

שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא קדישא

דכ"ק אדמו"ר בעל ה'מנחת יהודא' מסטוטשין זצ"ל

הרה"ק רבי יהודה בהרה"ק רבי יצחק זי"ע

נסתלק ביום ט' מרחשון תשמ"ב

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

אמרות טהורות

לא היה הכח בחי' לקבל קדושת זרע אברהם

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מוארצך וגו' (יב, א). פירש"י: "לך לך, להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים".

"פירוש, כי בודאי הבורא יתברך לא יפלא ממנו כל דבר, אבל לא היה בכח המקום של הוין לארץ לקבל קדושת זרע אברהם" וכו'.

מעט שיצאו מביטלם לא זו מהם הזכרת ארץ ישראל

ויצאו לכתב ארצה כנען ויבואו ארצה כנען (יב, ה). לכאורה הו' ליה למיזר ויילכו ארצה כנען.

"ז"ל, להורות חיבת הקודש לאברהם ושרה, איך השתקפו לקיים מצות הבורא ביה, כי הנה מדרך בני אדם כשנסעו לאיזה מקום רחוק אשר יצטרך למשך זמן נסיעתם למחוז הפצם, הנה בעת נסיעתם בתחילה ויצטרכו לשאול באיזה דרך ילכו, לא ישאלו באיזה דרך נלך לשם, כיון שיש עדיין עיירות רבות קודם, רק ישאלו באיזה דרך נלך לעיר פלוני הסמוכה, ומשם אל הסמוכה אליה, והם לגודל חיבת הקודש עליהם אז תיכף בעת נסיעתם מביטלם לא זו מהם הזכרת ארץ ישראל, רק תיכף שאול ישאלו באיזה דרך לארץ כנען".

ויבוח עם כופרים כבר נחשב לפגם באמונת ה' ויאמר אברהם אלי לוי אל נא תהי מריבה ביני וביניך (יב, ה).

"זוהי הדרך איך שיהודי צריך להתנהג עם כופרים, רח"ל שלא יכנס כלל בשום ויכוחים עמהם, כי אם יבוא בדברים ויתקוטט עמהם, הרי ביני וביני יאויז למענותיהם ולדעותיהם הכוזבות, ודבר זה גופו נחשב כבר פגם באמונת ה', וכן היה אמר אברהם אבינו ללוט: "אל נא תהי מריבה" – איני רוצה אפילו את המריבה, אלא: "הפרד נא מעלי" – איני רצוני בשום שייכות ומגע אתך".

"אנכי מגן לך" – שלא יאבד את הנקודה שלב

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר אל תירא אברהם אנכי מגן לך (יב, א). כנסיון העקידה, אברהם אבינו ע"ה פעל "לדורי דורות, שגם שיהיו לבני ישראל

באמת מרוחקים, עם כל זה ישרא פנימויות האהבה מהש"ת לישראל, וממילא יהיה גם בלב ישראל כן, שהפנימויות ישרא באהבת הש"ת, רק מוסתר. וזה שאמר הש"ת לאברהם אבינו: "אנכי מגן לך", שיש נקודה בלב כל איש מישראל שהש"ת הוא מגן שלא יאבד אותה, וזוהו הוא אף על פי שהטא "ישראל הוא" (סנהדרין סד, ו) ועל זה אנו מברכים להש"ת: מגן אברהם".

ספר הזוהר לבעל הדרושי הרי"ם (פר' תורע, ע"ש) שמבאר שנסיון העקידה היה "יורא את המקום מרחוק" – שהראו לו ריחוק, היפך קרבת אלקים, ועל כל זה התחזק לעשות רצונו ית"ש הגם שהוא מרוחק (וכו')

אמונה פשוטה בלא חקירה – גם אחר כל החשנות והמדרגות

ויצא אותו החוצה ויאמר הכט נא השמימה וספור הכוכבים וגו'. והאמין בה' ויהשבה לו צדקה (טו, ה-ו). וברש"י: "ויהשבה לו צדקה, הקב"ה השבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו". והרמב"ן תמה על כך: "ואיני יודע מיה הוכחות הזאת, למה לא יאמין בכלאי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש א-ל יזכור, ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות, איך לא יאמין בבשורה טובה".

וה"ל, הדנה עיקר מצות האמונה הוא להאמין בו ית"ש בלי שום חקירה, רק באמונה פשוטה, כפי מה שקבלנו מברכותינו ואבותינו דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה. ואמונה שהיא על ידי הקירא, אינה נקראת 'אמונה', כי דבר שאדם מושג בעצמו ודעתו, אינו נקרא 'אמונה' (עי' בני יששכר סיון שמארה האות יט).

והנה רש"י כתב (י"ד יוצא): "הוציאנו מוחללו של עולם, והגבירו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטח מלמעלה למטה". נמצא אם כן שראה כמו עיניו ב' ה' הוא האלקים בשמים מומעל ועל הארץ מתחת, ואין עוד מלבדו, ולא היה צריך להאמין בכך, כי הכל היה אצלו בידיעה ברורה, ובכל זאת מועד עליו הכתוב: "והאמין בה'", שלמרות השגות הנעליות, האמין בה' כמקודם להשגות הגדולות.

וזהו: "ויהשבה לו צדקה – הקב"ה השבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו", פירוש, הזכות והצדקה היא, שהאמין בו ית" באמונה פשוטה, למרות כל השגותיו ומדרגותיו הנעלות.

אמירה נעימה

ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו' (יב, א). פירש"י: "לך לך, להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים".

"נראה לי לתת טעם למה לא זכה לבנים עד עת זקנותו, וכן בלא האבות, ויש לומר, שאם יהיו לו בנים ישגוה על בניו ולא ילמד עם אחיהם כל כך, ואם ילמד עם אחיהם לא אפשר להשגוה על בניו כל כך, כמו שאמר ז"ל גבי שמואל מפני שהתעסק בצרכי ציבור לא הלכו בניו בדרכיו (ש"א ה א-ג; שבת נג, ו). וכן מצינו בבני משה, לכן כשב ה' מעינים עד לעת זקנותם שכבר העמידו תלמידים ולמדו לאחיהם כל הצורך, כמו שאמר ז"ל (ומה בת) על האבות שיושבים בישיבה היו, ושוב נתן להם בנים, וזהו עילתה בידם.

כתב סופר ואברהם כבד מואד בכסף וזבחה וילך למסעיו (יב, ב). וברש"י: "דבר אהר, בהוראתו פרע הקפותיו".

יש לומר בדרך הלצה, דהנה מדרך הטבע אף אם יהיה לאדם אבי אלקים דינרי זהב לא יהיו למשא עליו, מוכין שהדבר חלבי בעיניו כל כך, ואם ילמד עליו למשא, אך באופן שאין המעות שלו רק משל אחרים בפקדון או אז הוא לא למשא. ואם כן הכי נמי אצל אברהם, אם היה הממון נשאר בידו ומשלו לא היה עליו כממשא, אך כיון שידע שלא יישא בידו אף יצטרך לפרוע בזה הקפותיו, אם כן הו' ממון של אחרים, לכן היה עליו למשא – "ואברהם כבד מאד". אמרי שפר להנתיק ריש קלונו י"ע (ומסיים שם: "זה יש לומר על דרך הלצה, אבל אליבא דאמת לא אינו, דודאי היה חביב על אברהם מה שהלך לפרוע הקפותיו", עני"ש).

וזה נשא הארץ אותם לשבת יחידיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחידיו (יב, ה). לכאורה נראה כשפת יתר ויתור לשון, שמסיים עוד פעם: "ולא יכלו לשבת יחידיו".

ויש לפרש, כי כן דרך המהולקת, אף שמתחילה יש מיכה וטעם להמחולקת, מכל מקום כיון שכבר באו לידי מחולקת ואחוז בה, אם אף אם אחר כל השבת הסמיכה, עם כל זאת, אין יוכלים עוד להיות בשלום יחידיו. וכן כאן, מתחילה "ולא נשא הארץ אותם לשבת יחידיו", והסיבה שלא יכלו לשבת יחידיו היתה "כי היה רכושם רב", והיה ריב בנייהם. אבל

יתרון דעת

"צופה פני דמשק"

הסיבה מדוע עקר רבינו חיים וויטאל זצ"ל והלך מעניה' ק' ירושלים לדמשק (א)

מרוינו הרב ר' חיים וויטאל זצ"ל דר קצת זמן בעיה' ק' ירושלים, ועל ידי מעשה הלך לדמשק וכו'. ויען כתבתי לעיל דעל ידי מעשה הלך לדמשק, רבים שאלו לי היתה הפציה, אכתוב על ספר מעשה זה, אף שאין רצוני לכתוב מעשיות, מכל מקום להפצרת אמרתי אגלה מה שקבלתי מרבינו זקני עיה' ק' ירושלים ת"ו.

ידוע שחזקתו המלך ע"ה סתם מי גיחון בגלל סנחריב מלך אשור שצר על ירושלים, כדכתיב בדברי הימים (ב, לב ג-ד), וחכמים לא הודו לו על כך (מכרות י: פסחים נ), ועד היום יום הששי בחצות שנסגרים פתחי שערי ירושלים, כי כל הישמעאלים הולכים בעוה"ר לבית המקדש (מקום המקדש ששם ניצב עומד בית תיפלה) כשנראה העיר כמעט ריקנית, ועל כן סוגרים השערים, וההולך שם אצל שער אחד אשר הוא סמוך למגדל שומע קול מים רבים שהולכים מתחת לארץ, ובמין שורב מהר"ח" ז"ל היה בעיה' ק' ירושלים, בא שר אחר תקפו הנקרא אבו סיפין, וידע שמלך ישראל סתם מי גיחון, ושאל אם נמצא היום מי שיוכל לפתחו, ושלא תחריו יום הששי, ואמר לו: גזרתי עליך שבעוד שהולך הוא לבית המקדש, פתוח תפתח את הגהר הזה שסתם מלך שלכם, והוא נצרך הרבה לעיר, ועליך שילך לפתחו, ואם אין, דמך בראשך.

ומהר"ו עשה קפיצת הדרך והלך לדמשק, ובא אליו רבינו האר"י זצ"ל ובחלום ידבר בו: הסכלת עשו, כי זה השת היה גלגול סנחריב, וכן נקרא אבו סיפין, שבערבי פירושו "אבי החרבות" (דמו לפסחריב), ואתה ש' בך ניצח חזקה המלך, והיתה שנת הכישר לתקן ולפתוח שנת שנתמשת לזה, שיהיה לך להשתמש לפתחו, והיה קודש המלך ע"ה, והוא שנתמשת שלא הודו, ובוה היתה אתחלתא דגאולה. והשיבו מהר"ח: לא רציתי להשתמש בשמות הקודש. ואמר לו האר"י: אילו לא נשתמשת בשמות לראשית לראשית לראשית, אלא מאחר שנתמשת לזה, שיהיה לך להשתמש לפתחו, והיה קודש המלך ע"ה, ותיקון גדול, אמר לו מהר"ח: אם כן אחזור לירושלים לפתחו. אמר לו: חלף שעתא ולא זמינתה הוא (חלפה השעה ולא זמנו הוא). עד כאן שמעתי.

ודע דגיחון זה שסתם חזקה המלך ע"ה אינו גיחון מארבעה נהרות (בבא ש"ב ב, ג), וכמו שכבר רש"י פרק קמא דברכות (י: וז"ל: "סתם מי גיחון, כי ימצא שילוח, ולא זהו גיחון הנהר הגדול, אלא בארץ ישראל הוא, אלא מעיין קטן הוא סמוך לירושלים, שנאמר (מ"א א, ג) "והירדתם אותו אל גיחון", ומתרגמין 'ותחתון יתיה לשילוחא' עכ"ל.

והגם דכבר רש"י ז"ל שהיה מעיין קטן, כתב הרב 'אג פשוט' (סי' קכח סקל"ו) דהיה נחל שוטף בימי חזקה, וכשעלה סנחריב עמד חזקה וסתם מי גיחון, כמ"ש בדברי הימים (ב, לב, ל): "והוא יחזקוהו סתם את מוצא מימי גיחון העליון וישרם למטה מערבה לעיר דוד". והנראה דדורש זה הנחל היה בתוך ירושלים, ועד היום יש מרחץ סמוך לזה הנהר, ואומרים זמניו מראש המעיין הזה אשר היה בירושלים, וחיבת סתם את מוצא המים והנהר דרך ישר מתחת לארץ לצד דרומית מערבית של ירושלים, וכן היום, מעיין זה ידוע לדורמה של ירושלים וכו'.

והנה החזקים להרב החיד"א ז"ע (מע"ג מע" ח אות א, יע"ש), והוא בעצ"ע ע"ד להרה"ק מקאמארא ז"ע (על משניות פסחים ספ"ד ז"ל: "חזקה סתם מי גיחון על ידי שבעת שם קודש ולא הודו לו, ששימש בשם קודש על לא דבר". עכ"ל.

... והנה בספר 'ועד לחכמים' כתוב על חיד"א ז"ל דבר אחד השייך למאמר הזה דמכלתו, והוא, דכתב שקיבל מרבינו זקני עיה' ק' ירושלים תוב"ב, דידוע הוא שחזקתו המלך ע"ה מפני סנחריב סתם מי גיחון וכו', ומדבריו של רבינו האר"י זלה"ה אחרונים שאמר למהר"ח ז"ל "חלף שעתא ולא זמינתה הוא", נתפרש לנו טעם למה אחר שסתמו חזקתו המלך לא פתחו ישעיה הנביא ע"ה ושאר גדולי ישראל שכל דור דוד, אחר שלא הודו לו בסתימתו חכמי דוד, וגם למה בדורות הנבאים ואמוראים דהוה בהו בודאי בעלי קבלה מעשית שיכולים בודאי לפתחו, כאשר היה יכול רבינו מהר"ח ז"ל, וזהו מובן שהיה טעם נסתר לחזקתו המלך בסתימתו לא גיחון, ומה שלא הודו לו חכמים, היינו בטעם הנגלה שלו, שאמר שסתמו שכל מלך אשור, וגם אנתו מבינים הא דלא פתחו אותו אחרי זה עד דור הנבאים ואמוראים, כי כיון דהוה טעם נסתר בסתימתו לא היה זמן ראוי לפתחו מרצון הקב"ה" ז"ל לפתחו, דהא אפילו למהר"ח ז"ל עצמו השר מן רבינו זקני עיה' ק' ירושלים, עתה אחזור לירושלים לפתחו, לא נתן לו רשות, ואמר לו חלף שעתא ולא זמינתה הוא.

ודע כי אותו השר הנקרא אבו סיפין" בא אח"כ לפה עיריני בגדא, וקבר פה בגדא בתוך חצר גדול בניו בסוף מבואת היהודים, ואומרים חזקתו של עירנו שהיה על קבר קליפה, והיו מאמינים בו המינים ומכבדים אותו הרבה, וגם מן היהודים היו הולכים על קברו לבקש וכו'... אך הרב המקובל הישיש מהר"ר ששון מרדכי זצ"ל הוא הרב המחבר 'קול ששון' וזכר בעתו 'וממור לאסוף', לקח בית שביטל לקברו, והיה עוקש עם קבלתו ויחודים כמה ימים עד שביטל הקליפה שלו. והנה בעתה נקבעו קברו והחצו והבינו כולו חורבה ואשפה, וגם בעיני האמנים אינו חשוב כלום אלא ככלב מת, כי בטל לגמרי. יהי רצון האמנים כרות יכרתו לתקן שולש במלכות שדי, אכ"ר, ומי ידע בסוד ה' מה שיהיה בהרוב מה"ר ששון ז"ל הנזכר אצל לגלגל השייך לזה אשר נתבטלה קליפתו של זה על ידו.

מי יודיע לבעל הבן איש חי ז"ע (סנהדרין א"ד, ע"ג מש"כ בפסחים נ).

1. לרגל תיבת "דמשק" המוכרת פנמיים בפרשתנו: "הוא דמשק אלעזר", אשר משמאל לדמשק" (ואלו הן הפעמים היחידות בכל התורה כולה שמתחברת ח"ב, וזו)

הרה"ק רבי אריה ליבוש מלאנצהוט וקעשינוב זי"ע - 'חומת אריאל'

המשך -

במאמר הקודם הבאנו מעט ממה שבקרב קדושים התהלל שם רבינו בעל 'חומת אריאל', והכל ענו אחריו מוקדש מוקדש. עוד יצוינו לקשרי ידידות עמוקים שהיו לו עם הרה"ק רבי צבי הירש מוידניטשוב זי"ע, שאף הזכירו בתוך מכתבו ששלח לקי"ק בראד בענין אהבת הברים וכו' (נדפס בסו"ס דרכי ישרים, טשערטאוויץ תרי"ט; ומשם ביעשר קדושות, מע"ב בכתב פ, ז"ל"ק: "אל כבוד אחי וחבירי ותלמידי החסידים אשר בקי"ק בראד המבקשים שלומנו ואהבתנו... ואצטנד בשנה דאזשטקד בהיות עם החבירי באהבה הרב הצדיק קי"ק ראפשיץ והרב המפורסם מארי דזיין האב"ד דקי"ק לאנצט, אריך ד' ימיהם וזכו להרמת קרן ישראל במהרה בקרוב במהרה עם כל החבירים...".

ואמנם כן הביאו פעמיים באהבה בספרו הקדוש 'עטרת צבי' בזה הלשון: "שמעתי דבר נחמד מפי ידידי הרב החסיד המקובל האמתי כבוד מוה' ארי' ליבוש האב"ד קי"ק לאנצט יאריף הסם ימיו ושנותיו טוב ובשיבה טובה [ע"ה"פ (במדבר כב, כז): 'ויועמוד מלאך ה' במשעול הכרמים' וגו'], כי במשע"ל ר"ת: שר כמזה בהאי עלמא ליכא, כי בלעם] היה רוצה לגזול מ ישראל זה השביל מחמת טעם במשע"ל, והאריך בזה עכ"ד ושפתים ישק" (פרי בלק, דף קמח). ושוב שנית לקדשו הביאו בזה"ל: "ושמעתי מידידי הרב החסיד המפורסם יאריף ליבוש נבגמ"ר (שגמטו בניגו מרומים) האב"ד קי"ק קעשנוב ביאור אמרם ז"ל (שבת פ"ג): 'לא בסבא טעמא'... עכ"ד ושפתים ישק" (פרי בשלה, דף קכ"ב).

בספר 'צדקת הצדיקים' (עמי סא-סאק) מסופר, שפעם בהיות רבנו על היריד בעיר ישן 'שמע כי הקי' מהרצ"ה מוידניטשוב זי"ל ילן לינת לילה בפעלשטיין, כי נוסע הוא לרימנוב לקי' מה"ר מענדל זי"ל, וישלח אליו שלח שיבוא לכאן וילין פה בכדי שיתראה עמו, ואחר כך שלח שלח אחר לחזיר הראשון וכתב ונתן אגרת ביד השליח השני: מאן דבעי למיחזי למלכא זיזל לאפי', ונסע הוא לפעלשטיין.¹

הדישת הארי:

רבינו היה נודע למשגב ברב חילו בדרוש, הן מצד תוכן דבריו שהיו מלאים יזו ומפיקים נוהג בכל חלקי הדרוש והאגדה, והן באופן אמירתם, שהיו נאמרים בהתעוררות רב, ורבים השיב מעון בנועם מוסר.

מסופר, שפעם אחת, כשעמד להוכיח את בני עדתו בדברים כבושים, נאח אנה עמוקה מתוך לבו, ואמר: 'אל תחשבו, רבתי, שבדרי המוסר והתוכחה שלי כמוניכם כלפיכם, רק מתכוון אני כלפי עצמי, כי כן מקובלני מאת המגיד הקי' מקאזניץ שאמר בשם מרן הבעל שם טוב על הפסוק ויקרא ו, ה: 'אם הכנה המשיח יחסא לאשמת העם', אם מוצאים את אשמות בעם, בתוך הקהלה, אז עלינו לדעת כי בודאי נכשל הכנה המשיח, רב המשיח, במעשה, בדיבור או במחשבה באשמות כמו אל, והוא שגרם לאשמת העם' (ויקהל משה, ח"ב עמי ט).

כמה מרעיוניו בדרך הדרוש והרמו נפוצו על פני בתל, ועברו מחידושיהם הקדמות יקרות ויסודות שמחברי ספרים בנו דבריהם על פי אמרו. וראה מה שכתב הגאון מלבוש בעל הישואל ומשיב בהסכמתו לספרו 'חומת אריאל': "... הכי נקרא שמו 'חומת אריאל', כי עשה חומה בצורה לתורה, והרב הגדול הלז היה מפורסם בדורו לאדם גדול וקדוש, ובחכמת האמת וגימטראות פי שנים ברוחו הקדוש ע"פ סתרי כתבי הארי' הקדוש זי"ל, כאשר שמעתי אומרים משמו בדברים חריפים ונפלאים".

וממשיך וכותב: "ואחת מהה אזכור אשר שמעתי: 'ההופכי הצור אגם מים' (תהלים קיד, ח), פירושו, כי 'הצור' ראשי תיבות למפרץ: 'ראה והתקין צורת הלבנה, וזהו: 'ההופכי הצור' (לכומר, כאשר יהפך הצור, ויגיע זמן שלימות התיקון, בעת מילוי פגם הלבנה), ואז, 'אגם' - ראשי תיבות: 'אבדו גוים מארצו' (תהלים י, טו), ו'מים' - ראשי תיבות: 'מגדיל ישועות מלכו' (שם יח, טא), והאריך בזה על פי סודי', ובחתימתו ניכרת ההערצת המופלגת אליו: 'דברי המדבר לכבוד קדושת הרב הגאון המחבר זי"ל".

והרי תיאורו של המביא לבית הדפסו רבי מנחם מענדל פינחס מריבאטיץ זי"ל בריש ספרו 'ארבעה חרשים': 'יהו' נודע בשער בת רבים, כי המחבר הקדוש הנ"ל הי' איש גדול ונורא, דרוש דרש בדברים נפלאים, מדובש מתוקים, אשרי און שמעה כל אלה מפה מפיך מרגליות, וכאשר פתח פיו הקדוש, רבים וכן שלמים סבבוהו והטו אונם לקול דבריו כי עמו, המה ראו כן תמהו, רשפי אש שלהבת י"ה, יצאו משפתיו, לא הניח דבר קטן דבר גדול, הלכות ואגדות רמיש וסודות, לכולם עשה פנים חדשות, תילי תילים להלהיב לב שומעם, ואלו כל הימים דיו וכו' אי די לכתוב רובי תורתו...".

ארי עלה:

ל רגעיו האחרונים עלי אדמות, מספר החסיד ר' דוב בערש זצ"ל ש"יב ברישא בספרו 'דבש השדה' (בילגוויא תרס"ט, אות ט): "שמעתי מאנשי לאנציה אשר היו אז בקי קעשינוב כי כבוד הרב הצדיק המפורסם בישראל מוה"ר ארי ליבוש שהיה מקודם אבדי"ק לאנציה, והיה שם בשעת הסתלקות שלו, והוא שהיה מרשח שפתינו, והטו אונם לשמוע מה שמדבר, ושמעו שאמר: 'האם תמנו לנוע' (במדבר יז, כח) - אם כבר הגיענו לשלימות כזה שראויים אנו לנוע ולעלות לשמים".

בראש חודש מרחשון שנת תקפ"ד נסתלק רבינו לגני מרומים, ומנוחתו כבוד בבית החיים הישן בקעשינוב. מצבת קדשו התלתה לפני שנתים באורח פלאי בתוך מערה שנחשפה במרכז ביה"ח, לאחר שנים רבות שלא נודע מקום

המקום הנצב לזכר נשמת הרה"ק ר' אריה ליבוש האב"ד קי"ק לאנצט, ברושפיץ ג' ת.נ.צ.ב.ה.

הדברים אשר שמע מפה קדשו בכמה שעות היה הוא מעתיק אותם דבר דבור על אופניו, ואח"כ היה הוא מראה לעיני כ"ק המחבר זי"ל, והוטב בעיניו ואמר אשר הוא קולע אל השערה ולא יחטיא ולא היה חסר כלום מכל הדברים אשר שמע ממנו זי"ל. וכאשר בקשתי מאת בע המחבר הנ"ל להשאיל לי את הכתבי קודש על התורה בכדי להעתיקם, אך מגודל חיובת הקדוש כתבים היקרים בעיני לא רצתה להשאיל לי את כל הכתבים בפעם אחד, רק את ספר בראשית, ראשית גבורתו, לבד נתנה לי, וכשאזכה לגמור העתקות בראשית תשאיל לי את השאר אחד אחד. וביני ביני בעת אשר גמרת את החלק הראשון, אז הצדקת בת המחבר זי"ל נסעה למנוחות ושקבה לן חיי, אז שלטה בהכתבי הקודש ידי זרים, וגבו ושמו בכלים, ואף גמרו לא זכו ליהנות מקודש, כי כמו אך קונטרסים נהמה בביתם, והרבה נפזרו בכל קצוות העולם, קונטרסי אחת תה ואחת תה, ולא זכו להיות בחבורן ספר אחד מחמשה חומשי תורה בשלימות כמו העתקה שלי ה"ה ספר 'גבורות אריה', אשר זכיתי להעתיק אותו בשלימות כל ספר בראשית, איננו חסר מכל הדברים הטובים כל פרשה ופרשה של שום חסרון ומגרת ממש כאשר יצאו מפה קדוש הרב הקי המחבר זי"ל...".

עוד מוסר הוא שם מודעה: 'יזאת ידע המענין, בכל מקום שנמצא בספר 'גבורות אריה' זיבר המתחיל דברי דוד, הם הדברים אשר שמע אותם תלמידו הרב המובהק הרב הוותיק החכם המפורא מוה' דוד זי"ל הדיין המצויין מקעשינוב מפה קדשו של רבו המחבר זצ"ל, והיה הוא רושם אותו תיכף בכתב לזכרון, ואנכי השתני גם כן אותן הכתבים, ושמתי אותם כל מאמר השייך לאיזה פרשה על אותו הפרשה, בכדי שלא למנוע כל הטוב מכל סדר מספר 'גבורות אריה'...".

לאחרונה נספ אור חדש בחופפת ספר 'חומת אריאל - תניינא' (תל ידי מערכת 'בית צדיקים באבוב 45, ברקולין ג' תשע"ו) עם תולדות המחבר בהרחבה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

אנשי אמת' מקפדיים על נקיות...

"על דרך שמעתי מהרב דק"ק לאנצט, שהיו שואלין אותו אנשי פעסט, מדוע אנשי פולין אינם עומדים בדיבור, ולא כן עמנו; גם הם אינם נקיים [בבגדיהם] כמו אנו. והשיב להם: קושיא אחת מותרת תבחרת, כי רבי פנחס בן יאיר לונה בברייתא שלו (ע"ה פ"ג) ומתחיל למונה נקיות עד שבא ליחסידות ולרוח הקדוש. נמצא כשאתם רוצה להתנהג בנקיות אז תיכף ומיד בא היצר הרע ומונע אותו, כי שמא יעלה מעלה מעלה על שבא ליחסידות ולרוח הקדוש, ואז לא יוכל לו. על כן, אתם, כשאתם אליכם היצר הרע למנוע אתכם מנקיות, אתם משיבים אותו, מדוע אינך רוצה שנהיה נקיים, ויאמר לכם טעמו, כדי שלא תעלו מזה ליחסידות או לא יוכל לכם, אתם אומרים לו: תמאין לנו, כי לא כן דרך עמנו ללכת בדרכי חסידות. והוא ממאין ללכת שבודאי לא תהיו חסידים, כי אתם אנשי אמת. מה שאין כן אנשי פולין, אם רוצין להיות נקיים, הוא מונע אותם, אינם שיאמרו לו לא נהיה חסידים, אינו ממאין להם כי אינם עומדים בדיבור, על כן מונע אותם תיכף מנקיות, כי שמא יבוא ליחסידות ולרוח הקדוש, ואז לא יוכל להם, וכן הוא האמת, כי הם חסידים ובעלי רוח הקדוש, כאשר תחוינה עינינו וכו'.

אור ישע, ראפשיץ (פרי מקץ. וע"ה"ש מה שפירש בזה)

- 1. אודות הכבוד הגדול שהיה לו להרה"ק מוידניטשוב בקעשינוב, ראה מה שמספר הגי"ד דוד אלימלך ווייס זצ"ל אב"ד סקטרינציא בהערות 'תיקון הנפש' על ספר 'כונס אהובים' (טיגעט תרס"ט, דף ק"ז).
- 2. בתוככי מערה זו טמון גם הגי"ר יהודה ליב צירלסאהן זצ"ל ה"ד, שישב על כסאו אחריו ברבנות קעשינוב, וכן גווי"ל סי"ת שנחללו בידי הפורעים בפרעות תש"א. [יצוין כי מקודם היה מקום מנוחתו בביה"ח הישן בקעשינוב שחורב בשנות השואה, ופינו את קברו לבנה של משפחת פערלמוטער בשטח ביה"ח החדש (האלה ליב צירלסאהן, וחסבו ששם יותר בשוח). אח"כ בשנות תש"א לע"ד, בימי שלטון הקאמוניס, העבירו שוב את קברו ביחד עם קברו של הגי"ר צירלסאהן זצ"ל לתוך מערה מתחת להאנדוטה, ובמשך השנים שימש המערה כמקום גליה לשמות ונשתכח מקום קבורתו, עד שנתגלה לאחרונה באופן פלאי.
- 3. נולד ברי"ח כסלו כתי"ר, ונהרג ביום המר י"א תמו תש"א. ע"י הפצצה אווירית שהונחתה על קעשינוב על ידי הגרמנים הארווי"ם ימ"ש. נדפסו ממנו כתובים, חיבורים, מהם: 'דוד סולחה', 'גבול יהודה', 'עצי הלבנון', 'הגיון לב', 'מערכי לב', ו'לב יהודה'.
- 4. המכתב נכתב על רקע ויכוח סוער בין קהילת קעשינוב לבין קהילת ראזום שבפולין, בשנת תרע"ד, בדבר הוכות על הגי"ר צירלסאהן, שהיה אז אב"ד קעשינוב והבטיח לקבל את הדיברנות בראזום, אך לבסוף היסט לעלות את עירו. שני הדיינים ארזום מקעשינוב - הגי"ר מאיר ישראל איידענשטיין, והשני מאדום - הגי"ר מנחם מענדל ווייגארט, נלחמו ב'הוספה' לקובץ 'שערי תורה' (חבורת 80) אודות קיום או ביטול הבטחת הרב צירלסאהן לקהילת ראזום.
- 5. 'אמר רבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי הזירות, הזירות מביאה לידי זריות, זריות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי תורה, תורה מביאה לידי קדושה וכו' יצאת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקדוש' וכו'.

מאת: הרה"ח ר' ישכר בעריש ווייס שליט"א

עלי הדר

ענין שנלמד במסגרת "דרף היומי"

מסכת בבא בתרא

איך אפשר לצאת ידי חובה בדי מינים במתנה על מנת להחזיר - הלא אין באתרוג היתר אכילה

אמר רבא, אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי, נטלו ויצא בו, החזירו יצא, לא החזירו לא יצא, קא משמע לן דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה (קל: וכו' בסוכה מא: ועוד). האחרונים נתקשו בדיון זה מדברי הגמרא במס' סוכה (לה). בטעם פסול אתרוג של ערלה, דאיתא: "רבי חייא בר אבין ורבי אסי, חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה, וחד אמר לפי שאין בה דין ממון", וברשי: "לפי שאין בה היתר אכילה - ורחמנא אמר 'לכם' - הראוי לכם בכל דרכי הנאתו. לפי שאין בה דין ממון - שאינו שוה פרוטה, דאיסורי הנאה הוא, הלכך לאו שלכם הוא" (וכ"כ בתוס' שם ד"ה לפי). ובהמשך הגמרא נפיק: "בהיתר אכילה, כולי עלמא לא פליגי דבעינן, כי פליגי בדיון ממון, מר סבר היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן, ומר סבר דין ממון נמי בעינן", וברשי: "בהיתר אכילה דכ"ע לא פליגי דבעינן - ואפילו יש בה דין ממון לא מתכשרין בלא היתר אכילה, דכיון דלא חזיא לכל דרכי הנאה לאו 'לכם' הוא". והנה במתנה על מנת להחזיר הרי יש בו דין ממון, כי שמה על מנת להחזיר שמה מתנה ושמה מתנה שמה, אכן לכאורה אין בו היתר אכילה, כי אם "לא החזירו לא יצא", ואם כן היאך אפשר לצאת בו י"ד, והלא רחמנא אמרה 'לכם', הראוי לכם בכל דרכי הנאתו, והיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן". והנה, קושיא זו אינה אלא לדעת רש"י ודעימיה, שהצורך של היתר אכילה הוא מכח הדרש: "ולקחתם לכם ממשלכם" (שם ס"ט), ופירוש הדבר הוא: "הראוי לכם דרכי הנאתו", וכיון דלא חזיא לכל דרכי הנאה לאו 'לכם' הוא, אולם בפירוש המשניות להרמב"ם, בדיון אתרוג של ערלה, כתב סברא אחרת בזה, וז"ל: "ערלה ותרומה טמאה הן מכלל הדברים הנתונים שריפה... לפיכך הוא פסול, שהרי אמר ה' פרי', דאלו אינן ראויין לאכילה בשום פנים". ומשמע דההוא צריך להיות היתר אכילה הוא משום שאמרו 'פרי', ופרי שאינו ראוי לאכילה לאו פרי מיקרי (עי' פחות תמרים' שם ל"ד: ד"ה של ערלה), ונפק"מ האם הפסול הוא רק ליום הראשון או לכל שבעת הימים, דאם משום 'לכם' אינו פסול אלא ביו"ט ראשון, כי דין 'לכם' נאמר רק ליום ראשון (כך מבאיר הרשב"א, סוכה ל"ד: לה). בשם הרמב"ם, ואם משום שאינו 'פרי', הרי זה פסול כל שבעה, משום שדין 'פרי' הוא מעיקרי דין אתרוג בכל שבעת הימים, וכן פסק הרמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"ט) שאתרוג של ערלה פסול לכל שבעת ימים, ולדעת הרמב"ם לא יקשה הדבר במתנה על מנת להחזיר, שהרי אתרוג זה ראוי לאכילה לאחרים, שהרי הבעלים יכולים לאכלו, ושפיר אין כאן חסרון בדיון 'פרי', אכן לדעת רש"י שהוא חסרון בדיון 'לכם', הרי לכאורה צריך להיות היתר אכילה למי שיוצא בו, ושיהא חובל אצלו 'לכם', ומה יועיל לנו שאחרים יכולים לאכלו, ובכן לשיטת רש"י עולה וצפה קושיא זו, איך יוצאים י"ד במתנה על מנת להחזיר כשאנו יכול לאכלו.

ובשו"ת הרא"ש (מלל לה"ה סי' ב') מובאת תשובה מרבי אביגדור הן צדק, וממנה עולה כי באמת מותר להמקבלי המתנה לאכלו, אלא שצריך להחזיר והחזיר התנאי הדמים, ובכן שפיר יש לו היתר אכילה, אמנם כבר העירו האחרונים (עי' שו"ת 'מנחת ברוך' או"ח סוסי' צב), מדברי הרא"ש (סוכה פ"ג סי' ל) בשם בעל העיטור, שחזרת דמים אין נחשבת חזרה באתרוג, דעל מנת כן נתן האתרוג בכדי שחזיר לו האתרוג עצמו, שתהא לו אפשרות לצאת בו ידי חובה כשיחזור לו, וכן נפסק בשו"ע (או"ח סי' תרנח ס"ד): "נתנו לו על מנת להחזירו, הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו, שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ואם לא החזירו, לא יצא, אפילו נתן לו את דמיו", ולפי זה חזרת הקושיא לקדמותה. ואולי יש לומר שבגם לדעת בעל העיטור שחזרת דמים לא שמה חזרה, אם יחזיר אתרוג אחר שיהיה יכול לצאת בו ידי חובה, תיחשב חזרה, כי קיים את התנאי, שהחזיר לו אתרוג לצאת ידי חובה, ונמצא, ששפיר יש בו היתר אכילה אתרוג זה, כי יכול להחזיר אתרוג אחר.

גם הפרי מגדים' (או"ח סי' תרנח א"א סק"ב) עמד בזה, וז"ל: "עוד יש לדון, מתנה על מנת להחזיר הא לא מצוי לאכלו, ובעינן אתרוג ראוי לאכילה דוקא... וי"ל כל שראוי לאכילה לשום אדם שיש בו תרומה טהורה לישראל סוכה ל"ד ב' נע' ובר"מ פ"ח ח"ב", והיינו, שהיה זה דומה לישראל שיש לו אתרוג של תרומה טהורה, ואין לו בעצמו יכולת לאכלו, שבפשוטו דבריה הגמרא מוכח שיוצא ידי חובתו, ומוכח מזה שדין זה של היתר אכילה הוא הכוונה שצריך להיתר היתר אכילה למי שיוצא בו דוקא, אלא כל שיש בזה היתר אכילה, נחשב כ'לכם', שהוא ראוי לכל האתרוג, כי סוף סוף ראוי הלאה ויכול לאכילה לבני אדם, ושפיר נחשב 'לכם'.

הערוך לנו (סוכה מא: על תודה' ה"ל) העיר על דברי הפמ"ג מדברי רש"י לענין תרומה טהורה (שם לה"ה ה"ה) שבדיעבד יוצאין ידי חובה, ואמרו בגמרא (שם לה): "למאן דאמר מפני שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה", וברשי: "הרי יש בה היתר אכילה - לכהן, וישראל נמי פסיק בה אם לקחה מכהן, והוא יוכל להאכילה לבן בתו כהן", ומשמע, שצריך להיות איזה אופן של אכילה לזה שיוצא בו, וישראל יכול לצאת בו בגלל שיכול להאכילה לבן בתו כהן, ואילו במתנה על מנת להחזיר אין לו שום וכות אכילה.

וכן יש להעיר ממה שמבאר בפמ"ג (או"ח סי' תרנח א"א סק"ב) שהאוסר על עצמו האתרוג באכילה אין האתרוג נחשב 'לכם', לפי שהיתר אכילה, ולפי דבריו הנ"ל צ"ע למה אינו נחשב 'לכם', הלא ראוי לאכילה לאחרים (בעיקר הקושיא ע"ע 'מנחת ברוך' שם; 'אהל משה' להגרא"מ הורו"ח סי' יט; 'אמרי בינה' דיני יו"ט סי' כא; שו"ת 'בית יצחק' או"ח סי' קד; 'קהלות יעקב' פסחים סי' לז).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

האם מותר בשבת להרגיל עצמו באמירת "ותן טל ומטר"

שאלה: בארץ ישראל מתחילו עתה, ב' מרחשון, לבקש ולומר "ותן טל ומטר". וקיי"ל (עי' או"ח סי' קיד ס"ט) שאם הרגיל עצמו ואמר תשעים פעמים "ותן טל ומטר" - כנגד לי יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום - מועיל שאם נסתפק אי"ח אם הזכיר או לא, חזקה שהזכיר. האם בשבת הבעל"ט גם כן יכול להרגיל עצמו ולומר צ' פעמים "ותן טל ומטר", או לא - משום חשש הכנה משבת לחול?

תשובה: רשאי להרגיל עצמו ואין כאן שום חשש. ולכאורה היה אפשר להביא ראיה ממש"כ הטור (שם בס"י קיד) שמהר"ם מרוטנבורג היה רגיל לומר בשמיני עצרת צ' פעמים "מישיב הרוח ומוריד הגשם", אך באמת אין זו ראיה, שהרי בשמיני עצרת גם כן אומרים "מישיב הרוח ומוריד הגשם", ואם כן כשהכין עצמו לכך לאחר תפילת מוסף היתה זאת הכנה ג"כ לשמיני עצרת, באופן שיסתפק במנהגו אם הזכיר גשמים. וגם אין לומר דכיון דאין עושה הכנה במעשה אלא בדבור בעלמא, לא הוי הכנה, דהא אשכחן דגם בדבור יש איסור הכנה, וכמ"ש הגמ"א (סי' רצ בשם ספר הדינים) שלא יאמר בשבת נישן כדי שנוכל לעשות מלאכתנו במוצ"ש. אך באמת משם אין שום ראיה, שהרי עושה גם מעשה ביחד עם הדיבור. וכן בהא דקיי"ל (או"ח סי' תטו ס"ה) דאסור לקנות שבתה ביו"ט על ידי דיבור, התם שאני דכ"פ נעשה קנין שבתה על ידי דיבורו (עי' מחצית השקל רש"י סי' תקט, משא"כ בנדי"ד הוי דיבור גרידא, ועי' מש"כ הרמ"א בסי' תצה ס"ד דליכא הכנה בדיבור, אך אין ראיה משם, דשם מותר ממה נפשך (נ"י בשמיני"ב ס"ק כב).

ועכ"פ נראה שבדיבור לבד אין חשש איסור הכנה, בפרט שכוונתו היא כדי שלא יבוא לידי ספק אם הזכיר וגירום שיצטרך לברך עוד פעם בברכות לבטלה. שוב ראיתי מובא בשם הגר"ש ז"ל אומר דאין חשש, כיון שהשינוי הוא כבר באותו יום שהרגיל את עצמו להתפלל כדבעי בלי שום ספקות, ודפ"ח (מובא במאור השבת ח"ב מכתב כח סק"ח).

שכחה לברך על הפרשת חלה אם אפשר לברך אחר הפרשה

שאלה: אשה שהפרישה חלה ולאחר מכן נזכרה שכחה לברך על הפרשת החלה, האם עדיין יכולה לברך אחר כך?

תשובה: הנה, אחר הפרשת החלה נהוגין לקרות לה שם ואומרים "הרי זו חלה" (עי' יו"ד סי' שח סי"א בהגהות העיקר) בשם השאלות והרשב"א שאחר שהפריש קורא שם חלה, וא"כ אם עדיין לא קראה לה שם, יכולה עדיין לברך את הברכה גם אחר הפרשת החלה. וכן מבואר בהלכות חלה להרמב"ם (בבב"ב ב"ב) שאם הפריש עדיין צריך לקרוא שם חלה, מברך אחר שהפריש קודם שיקרא השם. ואמנם אם אין נוהגת לקרוא שם, אלא במה שמפרישה חלה חל שם חלה, אז צריך לברך קודם ההפרשה, כדי שהברכה תהיה עובר לעשייתה (נ"י בש"מ ב"ב סי' שפ"ד סק"ה ע"ש), ואם לא בירכה עד אחר ההפרשה, לכאורה כבר אי אפשר לברך, וכמו שמצינו ברמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ה) שאם הפריש תרומה ומעשר ולא בירך, אינו חוזר ומברך אחר עשיה (עי' ב"ד אמונה הל' בכורים פ"ה ס"ק צ"ח ע"ש).

ועי' בשו"ת (יו"ד סי' א' סק"ה) שהביא דברי הרמב"ם וכתב שבס' ברכת אברהם חולק על הרמב"ם וסי' דאפשר לברך גם אח"כ אם שכח לברך קודם, אולם השי"ד מסיק כמו הרמב"ם דאינו מברך אח"כ. גם בהגהות רע"ק מסיק כן (נ"י בש"מ ב"ב סי' שפ"ד סק"ה ע"ש) ונ"י בש"מ ב"ב סי' שפ"ד סק"ה ע"ש. מהפרי"ח דסי' תתק"כ דז"ל תוך כדי דיבור אחר המצוה יכול לברך אם לא בירך קודם, אבל הביא שהתבואות שור חולק וסי' שאפילו תוך כדי דיבור להמצוה לא יברך, וכן האריך בפרי תואר דעיקר הוא כהרמב"ם דאחר עשיית המצוה אי אפשר לברך. מאת: הגה"צ רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

בית הסופר הלכות סת"ם וקדושת השמות - יצא לאור בשני כרכים מהודרים: כרך א: ביאורים וסיכומים לפי סדר הסימנים בש"ע עם דוגמאות לרוב השינויים למעשה אצל הסופרים. ערך בטוב טעם ודעת לפי סדר המשנה ברורה וקסת הסופר. בסופו קונטרס 'דיני הבתים וקדושת התפילין'. מהדורא חדשה - תשפ"ד (תק"א עמוד). כרך ב: שיעורים הלכה למעשה בעניני סת"ם שנאמרו ברבים לפני הסופרים והעוסקים במלאכת הקודש. בסופו קונטרס 'מסורת התורה' בו יבואר השנייה שבס"ת, קרי וכתבי, מלא וחסר, אותיות רבות וזע"א ומנוקדות, פרשיות פתוחות וסגורות. כל אלה נערכו בשפה ברורה ונעימה השהה לכל נפש לתועלת הסופרים והלומדים על ידי הגי"ר מנחם מענדל שוימיר שליט"א, דומ"ץ ביהמ"ד בית שלום' דחסידים בעלזא אשדוד, תשפ"ד (ת"ו עמוד).

דרי החסידות - הספר המוכר בעולם החסידות מזה עשרות שנים, יצא לאור מחדש במהדורה ממוארת ומשוננת לב, בני חסידות רבות, ובין היתר הספר ממואר כשולחן ערוך בלשון קצרה ובשפה ברורה ומסודרת דרך החסידות שישד מרן הבעל שם טוב ז"ע, כדי להרוות את צמאון הרוצים לדעת להבין ולהשגיל את דברי רבותינו הקדושים, ולבוא על ידם לידי מעשה, ללכת בדרכם בעבודת ה', יחד עם מקורות' מספרי החסידות. בסופו קונטרס 'דברי הרב' - מאמרי יצחק לעבודת ה' מתוך הסתפ"ק ליקוטי אמרים תנא. ערך וחיבר להפליא הרב"ע מהר"ר רבי אליעזר זרחק שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר מאלכסנדר שליט"א. יצא לאור ברב פאר וחדר, בני ברק תשפ"ד (שפ"א עמ"י). [הפצה ראשית: וועג 053.315.6312].

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לזכר עולמם יהיה צדיק לעילוי נשמת הרבי הצדיק זצ"ל רבי שמואל זאב ברבי אברהם צבי זצ"ל ראטה ראב"ד דקול מחזיקי הדת באו"ק ומלפנים דומ"ץ ק"ק אוהעל וביבהמ"ד דחסידים בעלזא אשדוד, ע"ה. על הש"ס ועל שו"ע נלב"ע ביום י"ב מרחשון תשמ"ט תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי מוקירי זכרו הטהור ה' לעליהם יחינו</p>	<p>לעילוי נשמת הרב"ח ר' ישעי' של"ו ב"ר אברהם שמואל ע"ה נלב"ע ביום י"ב מרחשון תשפ"ג תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' משה זאב גראס שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמתו הטהורה של הרב"ג המפורסם לשו"ת מוהר"ר חיים יצחק עוזר זצ"ל בן הגה"צ רבי שמואל ישכר זצ"ל ראזנארטן נלב"ע ביום י"ב מרחשון תשע"ג - תנצב"ה הונצח ע"י חתנו הרב"ג ר' יוסף זאב וועטענשטיין שליט"א רב דקהל בית פנחס ומח"ס 'זיו המועדים' ושא"ס</p>
---	--	--

<p>ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' יוסף לנדא שליט"א - ציריק לרגל השמחת השרוית במעונו הת"ל שמחת נישואי הבת תחי' עב"ג החתן היקר כמו זאב ראובן הכהן וואלף נ"ו בן מחו' הרה"ח ר' ישראל אשר כהן שליט"א - מאנטריאל ולרגל שמחת אידיסי הבן הבה"ח כמו יצחקאל נ"ו עב"ג תחי' - בת מחו' הרה"ח ר' יהושע אופמאן שליט"א מאנטריאל למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת סימא ע"ה ב"ר משה ז"ל נלב"ע ביום י"ד מרחשון תשכ"ו תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנה ידידנו החשוב הרה"ח ר' אברהם שמחה קליין שליט"א</p>
---	--

